

Designing an Entrepreneurial Curriculum Model for the Second Secondary Level

Mahboubeh. Jafarpour¹, Ahmad. Hashemi*², & Aliasghar. Mashinchi³

1. PhD. Student of Curriculum Planning Department, Lamard Branch, Islamic Azad University, Lamard, Iran.
2. Professor, Department of Educational Sciences, Lamard branch, Islamic Azad University, Lamard, Iran
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Lamard Branch, Islamic Azad University, Lamard, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 304-321

Corresponding Author's Info

Email: Hmd_hashemi@yahoo.com

Article history:

Received: 2022/09/19

Revised: 2022/11/20

Accepted: 2022/11/27

Published online: 2023/03/18

Keywords:

Curriculum, entrepreneurship, high school.

ABSTRACT

Background and Aim: Schools try to get out of the nature of mere education and enter into life and career skills. In this regard, entrepreneurship is considered one of the most important topics in the present era, and schools try to promote entrepreneurship. Therefore, the main goal of the current research was to design an entrepreneurial curriculum model for the second secondary level of the Islamic Republic of Iran. **Methods:** This research is one of the qualitative researches that has been conducted using meta-composite method. The statistical population of the current research was actually all the printed and published sources of articles and books in the field of entrepreneurship that were published in the last 15 years. The data was evaluated by experts and finally the sample size was the same as the statistical population (published sources). **Results:** The results showed that the model of the entrepreneurial curriculum of the second secondary level of Iranian education in the form of 9 elements (goal, grouping, content, materials, learning resources and tools, learning activities, teaching-learning methods, evaluation and tools of that place, space and time) and 10 main themes including (entrepreneurial curriculum, identifying and stimulating entrepreneurial talents and skills, teaching entrepreneurial ethics, creating necessary competencies in the field of knowledge, attitude and skills, systemic and problem-oriented thinking, collaborative projects, using various evaluation tools and methods, self-evaluation and periodic feedback, spatial flexibility of the curriculum and scheduling of activities). **Conclusion:** Based on the results, it can be said that the entrepreneurship curriculum has several indicators and dimensions that the planners of the education system should help to promote entrepreneurship in schools by prioritizing them based on the fundamental transformation document.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article:

Jafarpour, M., Hashemi, A., & Mashinchi, A. (2022). Designing an Entrepreneurial Curriculum Model for the Second Secondary Level. *Jayps*, 3(3): 304-321.

پاییز و زمستان ۱۴۰۱، دوره ۳، شماره ۳ (پیاپی ۶، ویژه نامه تحصیلی)، صفحه‌های ۳۲۱-۳۰۴

طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش ایران

محبوبه جعفرپور^۱، احمد هاشمی*^۲ و علی اصغر ماشینی^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه برنامه ریزی درسی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۲. استاد گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

۳. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی صفحات: ۳۰۴-۳۲۱	زمینه و هدف: مدارس تلاش می‌کنند از ماهیت صرف آموزش محض خارج شوند و با توجه به مهارت‌های مورد در زندگی و شغل وارد شوند. در این راستا کارآفرینی یکی از موضوعات مهم در عصر حاضر محسوب می‌شود که مدارس تلاش می‌کنند کارآفرینی را ترویج دهند. بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم ایران بود. روش پژوهش: این پژوهش در زمره پژوهش‌های کیفی است که با استفاده از روش فراترکیب انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر در واقع تمام منابع چاپی و انتشار یافته از مقالات و کتاب‌های موجود در حوزه کارآفرینی بودند که در ۱۵ سال اخیر چاپ شدند. داده‌ها توسط خبرگان مورد ارزیابی قرار گرفت و در نهایت حجم نمونه نیز همان جامعه آماری (منابع انتشار یافته) بود. یافته‌ها: نتایج نشان داد که الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش ایران در قالب ۹ عنصر (هدف، گروه‌بندی، محتوا، مواد، منابع و ابزار یادگیری، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های یاددهی-یادگیری، ارزشیابی و ابزارهای آن مکان و فضا و زمان) و ۱۰ مضمون اصلی شامل (برنامه درسی کارآفرینانه، شناسایی و تحریک استعدادها و مهارت‌های کارآفرینانه، آموزش اخلاق کارآفرینی، ایجاد شایستگی‌های لازم در زمینه دانش، نگرش و مهارت، تفکر سیستمی و مسئله محور، پروژه‌های مشارکتی، به‌کارگیری ابزار و روش‌های ارزشیابی متنوع، خود ارزشیابی و بازخورد دوره‌ای، انعطاف‌پذیری مکانی برنامه درسی و زمان‌بندی فعالیت‌ها) وجود دارد. نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج می‌توان گفت برنامه درسی کارآفرینی دارای شاخص‌ها و ابعاد متعددی است که برنامه ریزان نظام آموزش باید با توجه به اولویت‌بندی آن‌ها بر اساس سند تحول بنیادین به ترویج کارآفرینی در مدارس کمک نمایند.
اطلاعات نویسنده مسئول ایمیل: Hmd_hashemi@yahoo.com	
سابقه مقاله	
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۸	
تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۲۹	
تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۹/۰۶	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۷	
واژگان کلیدی	
برنامه درسی، کارآفرینی، دوره متوسطه.	

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه استناد به این مقاله

جعفرپور، محبوبه، هاشمی، احمد، و ماشینی، علی اصغر. (۱۴۰۱). طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش ایران. دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان، ۳(۳): ۳۲۱-۳۰۴.

مقدمه

یکی از دوران مهم و سرنوشت‌ساز دوره نوجوانی است. در این دوره نوجوان با تغییرات جسمی و روحی بیشتر روبه‌رو می‌شود. دوره نوجوانی در آینده فرد تأثیر به‌سزایی دارد. و دانش‌آموزان در این دوره دارای ظرفیت‌های خوبی در حوزه مهارتی و یادگیری هستند و می‌توانند با کسب مهارت‌های لازم در ادامه تحصیل و زندگی موفق شوند (کیس، گاری، مالی، همیلتون و شولنبرگ^۱، ۲۰۱۹). مدرسه نیز نهاد مهمی برای نوجوانان به‌شمار می‌رود. آنان می‌توانند آموزش‌های لازم برای مثال کارآفرینی را بیاموزند و در تحصیلات و ادامه مراحل زندگی خود به‌خوبی از آن استفاده نمایند (ولیدیانی و ویرنانو^۲، ۲۰۱۷).

ایده توجه به آموزش کارآفرینی، شور و شوق زیادی در چند دهه گذشته ایجاد کرده است و اثرات زیادی برای این توجه ذکر شده است که می‌توان از جمله مهم‌ترین آن‌ها به نتایجی چون رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال، رشد فردی، افزایش مشارکت مدرسه در خدمات‌دهی، بهبود کیفیت خدمات و فعالیت‌ها، می‌توان اشاره کرد (لاکیوس^۳، ۲۰۱۵). مفهوم آموزش کارآفرینی شامل پرورش کارآفرینان، درک مبانی و مفاهیم کارآفرینی، تقویت توانایی کشف، ارزیابی و استفاده از فرصت‌ها و مهارت‌های کارآفرینانه و تقویت عوامل تأثیرگذار شخصیتی افراد است (لینان^۴، ۲۰۰۴). آموزش کارآفرینی فرایندی است نظام‌مند، آگاهانه و هدف‌گرا برای تربیت افراد غیر کارآفرین به صورتی خلاق (ذبیحی و مقدسی، ۱۳۸۵). ماریتز و براون^۵ (۲۰۱۳) اعتقاد دارد که در آموزش کارآفرینی، اهداف و نتایج با هم امتزاج می‌شوند. گیب^۶ (۲۰۰۱) اظهار می‌کند که تمرکز اصلی منافع سیاسی، روی ایجاد یک ذهنیت کارآفرینی، در افراد جوان است. هینونن و آکوال^۷ (۲۰۰۷) هدف آموزش کارآفرینی را تلفیق مهارت‌ها و ویژگی‌های کارآفرینی شخصی با روند کارآفرینی و مرتبط با رفتار می‌دانند. گسترش فرهنگ و

روحیه کارآفرینی و نیز پرورش کارآفرینان بیشتر به‌عنوان سرمایه‌های اصلی عرصه کار و تولید برای آینده نزدیک در هر جامعه، ضرورتی انکارناپذیر است که خود مستلزم توجه اساسی به امر آموزش است. آموزش کارآفرینی در مدرسه‌ها کمک می‌کند تا دانش‌آموزان طرز فکر کارآفرینانه پیدا کنند و دانش و مهارت‌های لازم برای توسعه فرهنگ کارآفرینی را در جامعه گسترش دهند (عبد حمید^۸، ۲۰۱۳). در بسیاری از کشورها آموزش کارآفرینی از سطح مدرسه‌های ابتدایی، شروع و در مقاطع عالی و دانشگاهی ادامه می‌یابد. در مدرسه‌های ابتدایی با ارائه کارتون‌های نمایشی و در دبیرستان‌ها از طریق برنامه‌های ایجاد کسب‌وکار دانش‌آموزی، فراگیران با کارآفرینی آشنا می‌شوند (رحیمی و شریف، ۱۳۹۳). معرفی آموزش کارآفرینی از سطح مدرسه‌های ابتدایی، دانش و مهارت‌های اساسی در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند به‌طوری‌که آن‌ها بتوانند در برابر چالش‌های ایجاد شده در محیط زندگی خود مقاومت کنند و در طول دوران تحصیل، از ابتدایی تا دبیرستان و حتی پس از آن در محیط کار با اعتمادبه‌نفس بیشتری فعالیت کنند (اودو و آمدی^۹، ۲۰۱۳). در ایران، با وجود اهمیت آموزش کارآفرینی برای مقاطع تحصیلی پایه، در جهت ارتقای فرهنگ کارآفرینی در کشور؛ بار اصلی آموزش کارآفرینی بر دوش دانشگاه‌ها قرار داشته و به غیر از هنرستان‌های کاردانش، در سایر مراکز آموزشی، به مسئله آموزش کارآفرینی توجه نمی‌شود؛ بنابراین، تغییر مکان آموزش کارآفرینی از دانشگاه‌ها به مدرسه‌ها اهمیت دارد؛ زیرا دوره ابتدایی و دبیرستان تعیین‌کننده‌ترین سطح آموزش رسمی در ایجاد و توسعه رفتارها و نگرش‌های کارآفرینانه در دانش‌آموزان است (مدرسی سریزدی، نادری، سیف‌نراقی و قدسی، ۱۳۹۸). در این زمینه هاشمی و همکاران (۱۳۹۸) بیان داشتند که طراحی برنامه درسی آموزش کارآفرینی در مدارس

6. Gibb
7. Heinonen & Akola
8. Abd Hamid
9. Udu & Amadi

1. Keyes Gary O'Malley, Hamilton & Schulenberg
2. Walidaini & Wirmarno
3. Lackeus
4. Linan
5. Brown & Maritz

بوده و بنابراین باید در برنامه درسی دانش‌آموزان به خصوص دوره‌های فنی حرفه‌ای گنجانده شود. علاوه بر آن، برای اینکه برنامه درسی کارآفرینی نتیجه مطلوب داشته باشد و همخوانی مناسبی بین عناصر آن به وجود آید، باید قبل از آموزش درباره عناصر آن تصمیم‌گیری شود. جعفری مقدم و سعیدی (۱۳۹۳) در پژوهشی نتیجه گرفتند توجه به برخی مؤلفه‌های نگرش کارآفرینانه مانند کنترل ادراک شخصی و تشخیص فرصت، در کتب فارسی دوره ابتدایی بسیار ناچیز است و از این رو کتب فوق نیازمند بازنگری اساسی است. چو^۳ (۲۰۲۱) در پژوهشی نتیجه گرفت شایستگی درک شده از گروه سخنرانی، همبستگی متوسط و مثبتی را با قصد کارآفرینی دانشجویان نشان می‌دهد. مفهوم این امر این است که مؤسسه‌هایی که برنامه‌های کارآفرینی ارائه می‌دهند باید این مسئولیت را متقبل شوند تا اطمینان حاصل شود که افرادی که برای ارائه دوره‌ها استفاده می‌شوند نه تنها از صلاحیت بالایی برخوردارند، بلکه می‌توانند شعله قصد کارآفرینی را در دانش‌آموزان روشن کنند. جیو و شیان^۴ (۲۰۲۰) در پژوهشی نتیجه گرفتند دانش‌آموزانی که مداخله را دریافت کردند، کارآفرینی نوآورانه آنان به‌طور قابل توجهی افزایش یافت. مکسول^۵ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان اثربخشی محتوای برنامه درسی کارآفرینی بر علاقه و دانش کارآفرینی دانشجویان دانشگاه نیجریه بیان داشت که برنامه درسی کارآفرینی می‌تواند در علاقه‌مند کردن دانشجویان اثربخشی دارد.

در خصوص ضرورت پژوهش حاضر باید گفت مطالعاتی راجع کارآفرینی انجام شده است که هنوز این موضوع نیازمند مطالعه است و به‌قدر کفایت انجام نشده است. این در حال است که موضوع کارآفرینی در مدارس روزه به‌روز بیشتر مورد اهمیت قرار گرفته و در اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین نیز مورد تأکید قرار گرفته است و

ضرورت دارد. در لاگن^۱ (۲۰۱۳) اذعان داشت که دلایل روشنی برای ادغام کارآفرینی با برنامه‌های درسی مدرسه‌ها وجود دارد. با ادغام کارآفرینی در آموزش و پرورش، برنامه درسی، مهارت‌هایی را که کارفرمایان به دنبال آن هستند و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد که تعریف خود را از موفقیت ایجاد کنند؛ تقویت می‌کند (لاگن، ۲۰۱۳). ادغام آموزش کارآفرینی در برنامه درسی مدرسه‌ها موجب غنی‌سازی تجارب یادگیری فراگیران و افزایش ارتباط میان مدرسه و صنعت و کشاورزی است و نیز فرصتی برای آزمودن محتوا و روش‌های تدریس کارآفرینی به خاطر تازگی موضوع ایجاد می‌کند (یعقوبی نجف‌آبادی، ۱۳۸۹). برنامه درسی کارآفرینی از نظر ماهیت باید مبتنی بر اعتبار یابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر رویکرد چند رشته‌ای باشد. این برنامه باید قواعد پیچیدگی علوم را نشان دهد و همان‌گونه که افراد، دارای استعدادها، انگیزه‌ها و هویت‌های پیچیده‌اند این برنامه باید نیازهای متنوع آن‌ها را برطرف کند (لوکزکیو^۲، ۲۰۰۸).

مطالعاتی در مورد کارآفرینی در مدارس انجام گرفته است. رحیمی و دهقان (۱۳۹۹) در پژوهشی نتیجه گرفتند که اهداف در برنامه درسی جامعه‌محور شامل ابعاد سیاسی، فرهنگی، شغلی، زیست‌محیطی، پژوهشی، فناوری و ارزش‌های انسانی و معنوی است. امید، هاشمی، قلتاش و ماشینچی (۱۳۹۸) در پژوهشی نتیجه گرفتند طراحی برنامه درسی آموزش کارآفرینی، به‌عنوان مقوله محوری بر مبنای شرایط علی سیاست‌ها و اهداف محیطی و ارتباط با بازار کار و از طریق راهبردهای مشارکت‌مربیان در تولید برنامه درسی و پذیرندگان، به‌عنوان زمینه‌الگو محقق می‌شود و منجر به تحقق پیامدهای آموزشی، پرورشی و اقتصادی می‌گردد. جمالی زواره و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی نتیجه گرفتند کارآفرینی، فرایندی قابل آموزش

4. Jeou-Shyan
5. Maxwell Olokundun

1. Loughnan
2. Luczkiv
3. Chux Gervase Iwu

در ادامه با استفاده از روش CASP با ۱۰ شرط کیفی که در جدول زیر ذکر شده است، هر مقاله را به لحاظ کیفی مورد ارزیابی قرار گرفت. هر یک از مقالات در مواجهه با این شرایط، امتیازی از ۱ تا ۵ گرفته و مقالاتی که مجموع امتیازات آن‌ها ۳۱ و بالاتر شود به لحاظ کیفی تأیید و باقی مقالات حذف خواهند شد. سپس با توجه به امتیازی که مقالات کسب کرده‌اند آن‌ها را مطابق موارد ذیل، رتبه‌بندی خواهند شد. جدول ارزیابی مقالات مطابق با روش CASP در جدول زیر و جدول تعیین مؤلفه کلیدی در انتخاب مقالات تأییدشده در ادامه آورده شده‌اند.

نحوه امتیازدهی به مقالات:

۵۰ - ۴۱: عالی (E)

۴۰ - ۳۱: خیلی خوب (VG)

۳۰ - ۲۱: خوب (G)

۲۰ - ۱۱: متوسط (F)

۱۰ - ۰: ضعیف (P)

بنابراین ضرورت پژوهش در این زمینه اجتناب‌ناپذیر است. هدف اصلی این پژوهش طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم جمهوری اسلامی ایران بود.

روش پژوهش

روش پژوهش کیفی است در بخش کیفی عوامل شکل‌دهنده برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم با استفاده از روش فراترکیب طراحی شده است در بخش کیفی از بررسی متون و پیشینه با تأکید بر رویکردی اکتشافی استفاده شده است زیرا هدف آن شناسایی ایده‌های جدید و ملموس در خصوص برنامه درسی کارآفرینانه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش فراترکیب انجام پذیرفت براین اساس ابتدا مطالعه متون و پیشینه بررسی شد. سپس با مطالعه دقیق این متون، برای هر یک از مؤلفه‌های کلیدی مضامین بیرون کشیده شد و در قالب مؤلفه‌های برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم ارائه گردید.

جدول ۱. مشخصات سؤالات روش ارزیابی CASP

ردیف	عنوان سؤال	توضیح سؤال
۱	اهداف تحقیق	آیا مقاله انتخابی در راستای تحقیق (پژوهش موردنظر شما) می‌باشد؟
۲	به‌روز بودن	آیا اطلاعات داخلی مقاله به روز است؟
۳	طرح تحقیق	تحقیقی که در مقاله طرح‌ریزی شده است، از نظر شما چگونه است؟
۴	روش نمونه‌برداری	جامعه‌ی آماری موردبررسی و نمونه‌های انتخابی در این مقاله را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
۵	جمع‌آوری داده‌ها	امتیاز شما به نحوه جمع‌آوری داده‌ها در این مقاله چیست؟
۶	انعکاس‌پذیری	آیا نکات مندرج در این مقاله را می‌توان به موارد دیگر بسط داد و از آن‌ها در جاهای دیگر استفاده نمود؟
۷	ملاحظات اخلاقی	آیا اصول اخلاقی نگارش مقاله مثل رعایت درج رفرنس و غیره در این مقاله رعایت شده است؟
۸	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	دقت در تجزیه و تحلیل داده‌ها به چه میزان است؟
۹	بیان واضح و روشن یافته‌ها	زبان نوشتار و نیز رسایی مقاله به چه میزان است؟
۱۰	ارزش تحقیق	ارزش کلی این مقاله به چه میزان است؟

در جدول زیر، بر اساس امتیازدهی به مقالات موردبررسی، شرایط امتیازی ذیل برای مقالات لحاظ شده‌اند:

یافته‌ها

۵۰ - ۴۱: عالی (E)
 ۳۱-۴۰: خیلی خوب (VG)
 ۲۱-۳۰: خوب (G)
 ۱۱-۲۰: متوسط (F)
 ۰-۱۰: ضعیف (P)

بنابراین مقالات با امتیاز بالای ۳۱ تأیید و مقالات با امتیاز زیر ۳۱ حذف شدند.

جدول ۲. ارزیابی مقالات با روش CASP

ردیف	نویسنده/ نویسندگان												
	اهداف پژوهش	بهره‌رسانی	طرح پژوهش	روش نمونه‌برداری	جمع‌آوری داده‌ها	انعکاس‌پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	بیان روشن یافته‌ها	ارزش پژوهش	جمع‌آوری مقالات	درجه کیفی مقاله	تأیید
۱	۵	۴	۵	۲	۵	۴	۴	۵	۵	۴	E	بله	ظهیری و همکاران (۱۴۰۰)
۲	۲	۵	۵	۴	۳	۴	۲	۴	۴	۳	VG	بله	باوفا و همکاران (۱۴۰۰)
۳	۵	۲	۵	۴	۳	۴	۳	۳	۴	۴	VG	بله	رضایی و همکاران (۱۳۹۹)
۴	۵	۴	۵	۲	۳	۴	۲	۴	۴	۳	VG	بله	ایزدی و همکاران (۱۳۹۹)
۵	۵	۲	۴	۴	۳	۲	۳	۳	۴	۴	VG	بله	کمالی (۱۳۹۹)
۶	۱	۱	۱	۱	۱	۳	۲	۱	۱	۱	F	خیر	خداداد و امیرپور (۱۳۹۹)
۷	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۴	۳	۳	۳	VG	بله	شجاعی و همکاران (۱۳۹۹)
۸	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۱	۲	G	بله	نظری و عباسیانی (۱۳۹۹)
۹	۵	۵	۵	۳	۵	۴	۵	۵	۳	۳	E	بله	شیرپور (۱۳۹۹)
۱۰	۲	۵	۵	۳	۳	۴	۲	۴	۳	۳	VG	بله	پیشباز و نورآبادی (۱۳۹۹)
۱۱	۵	۵	۵	۳	۵	۴	۵	۵	۴	۳	E	بله	حسینی (۱۳۹۹)
۱۲	۲	۱	۱	۰	۲	۳	۲	۱	۱	۱	F	خیر	ناصری آلاشتی و همکاران (۱۳۹۹)
۱۳	۵	۲	۵	۴	۳	۴	۴	۳	۴	۴	VG	بله	کریمیان و همکاران (۱۳۹۹)
۱۴	۲	۱	۱	۰	۲	۳	۲	۲	۱	۱	F	خیر	حجازی و بختیاری (۱۳۹۸)
۱۵	۴	۲	۴	۵	۳	۵	۴	۳	۴	۳	VG	بله	مندعلی‌زاده و خسروی زاده (۱۳۹۸)
۱۶	۲	۲	۴	۳	۱	۴	۳	۲	۳	۳	G	بله	مارتزی، نگایان و ایوانو (۲۰۲۲)
۱۷	۵	۲	۵	۳	۴	۳	۲	۳	۳	۳	VG	بله	الشیخ (۲۰۲۲)
۱۸	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۱	۱	۱	F	خیر	استرابیرد، ماتین و کالبوس (۲۰۲۲)
۱۹	۴	۵	۵	۳	۵	۴	۵	۵	۳	۳	E	بله	دووان و لی (۲۰۲۲)
۲۰	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۱	۲	۱	۱	F	خیر	فراتین و جمیلا (۲۰۲۲)
۲۱	۲	۲	۴	۳	۱	۳	۳	۱	۱	۱	G	بله	چوکس (۲۰۲۱)

۲۲	هاریم، بلمن و شلینچ (۲۰۲۱)	۴	۲	۴	۳	۳	۴	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳
۲۳	چهاردت، هریس، چن و گوفارد (۲۰۲۱)	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۰	۱	۱	۱	۲	۱۴
۲۴	کارپینتر و ویلسون (۲۰۲۱)	۲	۲	۴	۳	۳	۴	۱	۳	۴	۲	۲	۲۵	۲۵
۲۵	مون (۲۰۲۱)	۵	۴	۵	۳	۴	۴	۳	۲	۵	۴	۳	۳۷	۳۷
۲۶	بروتن، سوتر و لنز (۲۰۲۱)	۵	۵	۴	۳	۳	۳	۲	۴	۵	۴	۴	۳۸	۳۸
۲۷	ژنو (۲۰۲۰)	۴	۲	۵	۳	۴	۳	۳	۳	۵	۲	۴	۳۲	۳۲
۲۸	مارتز، نگایان و ایوانو (۲۰۲۲)	۲	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۵	۵	۲	۳۴	۳۴
۲۹	الشیخ (۲۰۲۲)	۲	۲	۴	۳	۴	۱	۳	۴	۳	۲	۲	۲۵	۲۵
۳۰	استرابیرد، ماتین و کالبوس (۲۰۲۲)	۴	۲	۵	۴	۵	۳	۴	۴	۵	۲	۴	۳۸	۳۸
۳۱	دووان و لی (۲۰۲۲)	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۰	۱	۱	۲	۱۴	۱۴
۳۲	فرائین و جمیلا (۲۰۲۲)	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۲	۰	۱	۱	۲	۱۵	۱۵
۳۳	چوکس (۲۰۲۱)	۴	۲	۵	۳	۴	۳	۳	۳	۵	۲	۴	۳۲	۳۲
۳۴	هاریم، بلمن و شلینچ (۲۰۲۱)	۴	۲	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۵	۲	۴	۳۲	۳۲
۳۵	چهاردت، هریس، چن و گوفارد (۲۰۲۱)	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۰	۰	۱	۱	۲	۱۰	۱۰
۳۶	کارپینتر و ویلسون (۲۰۲۱)	۳	۵	۳	۲	۴	۳	۴	۳	۴	۲	۴	۳۴	۳۴
۳۷	اوبی و همکاران (۲۰۱۸)	۳	۵	۳	۲	۴	۳	۴	۴	۳	۲	۴	۳۴	۳۴
۳۸	اکمنشین و همکاران (۲۰۱۹)	۲	۱	۱	۱	۲	۳	۱	۰	۱	۱	۲	۱۳	۱۳

در این پژوهش، اطلاعات پژوهش‌های منتخب در جدولی دسته‌بندی گردید. این جدول شامل اطلاعات ذیل است.

سرانجام پس از چهار مرحله پالایش از میان ۳۵ مطالعه، ۱۰ مورد آن حذف و ۲۵ پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب شد.

جدول ۳. اطلاعات مقالات داخلی و خارجی منتخب

ردیف	محقق / محققین و سال	هدف پژوهش	مؤلفه‌های استخراج شده
۱	ظهیری و همکاران (۱۴۰۰)	طراحی مدل برنامه‌ریزی توسعه کارآفرینی با رویکرد تاب‌آوری استراتژیک در کسب و کارهای نوپای گردشگری	توفیق و استقلال‌طلبی اعتماد به نفس و عزت نفس خلاقیت و نوآوری تولید اشتغال ذهنیت کارآفرینی کشف و خلق فرصت هوشیاری کارآفرینی توسعه

۲	باوفا و همکاران (۱۴۰۰)	سنتز یک الگوی برنامه درسی کارآفرینی در رشته علوم تربیتی مبتنی بر شبکه تار عنکبوتی اکر	مشارکت مربیان در تولید برنامه درسی آموزش کارآفرینی تقویت روحیه کارآفرینی ساماندهی محتوا بر اساس نیاز بازار کارگروهی مهارت تفکر کارورزی ارتباط با کارآفرینان معلم تسهیل کننده مکان آموزش امن ارزشیابی آغازین، تکوینی و تراکمی کارپوشه
۳	رضایی و همکاران (۱۳۹۹)	شناسایی موانع آموزش کارآفرینی در مدارس	توجه نمودن به علم اطلاعات و فناوری پیشرفت بر اساس استانداردهای جهانی موجود
۴	ایزدی و همکاران (۱۳۹۹)	برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی	میل به موفقیت دانش آموزان هوش هیجانی کاوشگری ارزشیابی فردی و گروهی آینده نگری مهارت ورزی استعدادیابی
۵	کمالی (۱۳۹۹)	کارآفرینی در برنامه درسی	ساختار مراکز آموزشی تعامل مستمر مربیان با مراکز علمی خودارزیابی فردی روش کاوشگری مهارت ورزی روحیه استقلال طلبی تسهیل خودشکوفایی محتوای متناسب با نیاز ارزشیابی پروژه محور خودآموزی
۶	شجاعی و همکاران (۱۳۹۹)	الزامات و شایستگی های برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی	انطباق روش های تدریس جدید با اهداف برنامه درسی آموزش کارآفرینی ارزیابی دانش و مهارت دانش آموزان شایستگی اشتغال پایدار
۷	نظری و عباسیانی (۱۳۹۹)	بررسی رویکردهای برنامه درسی با کارآفرینی دانش آموزان پسر	برآورد زمان صحیح جهت تدریس تفکر انتقادی و خلاق برگزاری آزمون مستمر امتحانات چندگزینه ای امتحانات شفاهی

۸	شیرپور (۱۳۹۹)	توجه به نگرش، شایستگی و رفتارهای کارآفرینانه دانش‌آموزان در برنامه درسی	انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات محیطی آمادگی دانش‌آموزان جهت یادگیری و تحصیل علوم کارآفرینی تاریخچه کارآفرینی کاوشگری
۹	پیشباز و نورآبادی (۱۳۹۹)	استلزامات برنامه درسی مبتنی بر کارآفرینی در نظام آموزشی ایران	تدوین سیاست‌های حمایت‌گراانه از استقرار کارآفرینی در مدارس انواع کارآفرینی تفکر خلاق تفکر انتقادی
۱۰	حسنی (۱۳۹۹)	برنامه‌های درسی و روش‌های تدریس در آموزش کارآفرینی	ایجاد سیستم تشویق و ترغیب کارآفرینی پذیرش ایده و طرح‌های نوین دانش‌آموزان ارزشیابی تشخیصی، تکوینی و پایانی اکتشافی فرهنگ کارآفرینی نگرش کارآفرینی مهارت کارآفرینی
۱۱	کریمیان و همکاران (۱۳۹۹)	ارائه نظریه داده بنیاد برای تبیین فرایند شکل‌گیری روحیه کارآفرینی در بین دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای	تشویق و ترغیب دانش‌آموزان دادن انگیزه به دانش‌آموزان ویژگی‌های افراد کارآفرین
۱۲	مندعلی‌زاده و خسروی زاده (۱۳۹۸)	نیازسنجی آموزشی کارآفرینانه محور برنامه درسی علوم ورزشی	برگزاری دوره‌های آموزشی برای دانش‌آموزان در حوزه کارآفرینی ضرورت و اهمیت کارآفرینی منابع دیداری
۱۳	مقام دوست (۱۳۸۹)	طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه درسی رشته‌های کاردانش با رویکرد کارآفرینی	انتقال دانش و مهارت شایستگی برنامه‌ریزی رهبری
۱۴	هاشمی، قلتاش، امیدی (۱۳۹۸)	برساخت‌های ذهنی مدیران آموزشی از برنامه درسی آموزش کارآفرینی برای مدارس	صلاحیت حرفه‌ای خوداشتغالی مشارکت و همکاری در تدریس انگیزش فرهنگ کارآفرینی تقویت تفکر
۱۵	مرزوقی (۱۳۹۷)	ارزیابی مؤلفه‌های کارآفرینی در برنامه درسی	رشد‌گرایی خوداتکایی استقلال طلبی کنترل درونی دوراندیشی

نظارت تحمل ابهام			
۱۶	مرتضی نژاد (۱۳۹۶)	تبیین عناصر برنامه درسی کارآفرینی در دوره آموزش عمومی (سنتز پژوهی)	خوداشتغالی کسب دانش کارآفرینی کسب مهارت‌های اقتصادی افزایش نگرش کارآفرینی ارزشیابی فرایند محور
۱۷	عصاره (۱۳۹۴)	جایگاه کارآفرینی در برنامه درسی دوره ابتدایی	ایجاد اشتغال رشد همه‌جانبه کشور نقش کارآفرینی در اشتغال
۱۸	غلامعلی احمدی (۱۳۹۴)	آموزش کارآفرینی در برنامه‌های درسی ایران، از نظر تا عمل	مهارت کارآفرینی رشد همه‌جانبه کشور توسعه مهارت‌های کارآفرینی اهمیت کارآفرینی نگاه کارآفرینانه
۱۹	جمالی (۱۳۹۴)	تبیین عناصر برنامه درسی کارآفرینی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای	ارتقای سطح دانش توانمندسازی مهارت کارآفرینی روش نمایشی بازخورد راهبرد یادگیری فرد محور
۲۰	دانش فر (۱۳۸۹)	جستاری در کارآفرینی	ایجاد توانایی مقابله با تغییرات در جهت بهتر کردن جامعه کاوش و جستجو
۲۱	مذبوحی (۱۳۹۰)	برنامه درسی آموزش کارآفرینی: هدف، محتوا، روش تدریس و شیوه ارزشیابی	توسعه مشارکت تفکر خلاق حل مسئله آگاهی کارآفرینی توانمندسازی کسب نگرش کارآفرینی مدیریت کسب‌وکار بازاریابی آموزش اثربخش کارآفرینی روش کارورزی
۲۲	عارفی (۱۳۸۹)	اثربخشی برنامه درسی کارآفرینی شاخه کارآفرینی	روش حل مسئله روش ایفای نقش پروژه گروهی خلاقیت و نوآوری
۲۳	مارتز، نگایان و ایوانو (۲۰۲۲)	اکوسیستم‌های کارآفرینی دانشجویی در مؤسسات آموزش عالی استرالیا	به‌کارگیری تجهیزات فناورانه در مؤسسات آموزش مجهر نمودن سیستم‌های آموزشی در مؤسسات آموزش

۲۴	الشیخ (۲۰۲۲)	شناسایی شکاف‌های موجود در برنامه درسی بازاریابی کارآفرینانه	ارزیابی عملکرد کارآفرینانه دانش‌آموزان افزایش تعاملات و ارتباطات میان دانش‌آموزان شبکه مجازی
۲۵	استرایبرد، ماتین و کالبوس (۲۰۲۲)	تأثیر زبان و مکان بر اولویت‌های برنامه درسی دانش‌آموزان کارآفرینی آنلاین	تفسیر و کشف ارتباط بین یافته‌های دانش‌آموزان ارتقاء مهارت‌های گوش دادن، گفتن، نقد و تحلیل و حافظه شنیداری و قدرت بیان چک‌لیست در ارزشیابی
۲۶	دووان و لی (۲۰۲۲)	ساخت و به‌کارگیری نظام برنامه درسی نوآوری و کارآفرینی از دیدگاه بوم‌شناسی آموزشی	ایجاد سامانه اطلاعاتی جهت زمینه‌سازی کارآفرینانه در مدارس تخصیص منابع موردنیاز مدارس در زمینه کارآفرینی
۲۷	فراثین و جمیلا (۲۰۲۲)	ساخت برنامه درسی کارآفرینی ESP-BA SED برای کارآموزان معلم: تحلیل نیاز ساخت مهارت‌های زندگی خلاق	تدوین چشم‌انداز آینده‌نگر کارآفرینانه برای دانش‌آموزان سازمان‌دهی و شکل‌گیری گروه کارآفرینی دانش‌آموزان
۲۸	چوکس (۲۰۲۱)	آموزش کارآفرینی، برنامه درسی و شایستگی مدرس به‌عنوان پیشینه کارآفرینی	شایستگی روش سخنرانی توسعه اقتصادی
۲۹	هاریمما، بلمن و شلینج (۲۰۲۱)	تعلل در شکاف قصد-رفتار کارآفرینی دانش‌آموزان	بهبود زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری در مدارس مهارت‌های ارتباطی و بین فردی
۳۰	چهاردث، هریس، چن و گوفارد (۲۰۲۱)	ریشه‌های منطقه‌ای دانش‌آموزی و کارآفرینی دانش‌آموزان	رفع محدودیت‌های مکانی برای دانش‌آموزان استفاده بیشتر از فضاهای عمومی گروه‌بندی بر اساس استعداد
۳۱	کارپینتر و ویلسون (۲۰۲۱)	مروری سیستماتیک به بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر دانش‌آموزان آموزش عالی	تهیه چک‌لیست جهت ارزیابی آموزشی ارزشیابی مستمر دانش‌آموزان استفاده مستمر از مدرسه و مکان‌های خارج از مدرسه محدود نبودن مکان انجام فعالیت‌ها انتخاب فضا و مکان برنامه‌ها به‌تناسب ماهیت و مقتضیات فعالیت‌ها شبکه‌های اجتماعی و مجازی
۳۲	مون (۲۰۲۱)	نظریه‌هایی برای هدایت توسعه برنامه درسی کارآفرینی	در نظر گرفتن مکان‌های مناسب جهت آموزش سوق دادن نگرش‌ها به سمت تغییر

ارزشیابی فردی و گروهی به کارگیری استانداردهای ارزشیابی تدریس تعاملی			
تأمین منابع مالی مدارس تأمین تجهیزات و امکانات مدارس القای ریسک‌پذیری با استفاده از فنون تحلیلی	نابرابری اقتصادی – آیا کارآفرینی علت است یا راه‌حل؟ برنامه بررسی و تحقیق برای کارآفرینی	بروتن، سوتر و لنز (۲۰۲۱)	۳۳
نوآوری ارزیابی کمی و کیفی پرورش کارآفرینی	یادگیری کارآفرینی نوآورانه: توسعه یک برنامه درسی تأثیرگذار	ژئو (۲۰۲۰)	۳۴
علاقه دانش کارآفرینی محتوای کاربردی مفاهیم کارآفرینی	اثربخشی محتوای برنامه درسی کارآفرینی	مکس ویل (۲۰۱۸)	۳۵
هدایت دانش‌آموزان با سؤال مناسب به ن سمت اهداف برنامه و درس شناسایی استعدادها و مهارت‌های کارآفرینانه	میزان اجرای برنامه درسی ملی کارآفرینی در مؤسسات عالی از دیدگاه مربیان	ابی و اکیکیوسیس (۲۰۱۸)	۳۶

آن، لازم دیده‌اند. برای مثال، کرسول و میلر تحت تأثیر این قرار می‌گیرد که یک محقق، چه مفروضات پارادایمی را در مطالعه‌ی خود انتخاب نموده است. با وجود این، هر کدام از محققان از منظر دیدگاه خودی به موضوع اعتبار نگریسته و در کاربرد آن از مفاهیم متعددی، نظیر کیفیت، دقت و قابلیت اعتماد استفاده کرده است. ضریب کاپا یک فرمول آماری است که میزان توافق دو ارزیاب یا چند ارزیاب را برای ما به دست می‌آورد. روش کلپا یکی از ابزارهای تصمیم‌گیری آماری است که به بررسی اندازه توافق و هماهنگی بین دو فرد پدیده و یا منبع تصمیم‌گیری که هر یک به صورت جداگانه مورد اندازه‌گیری قرار گرفته‌اند می‌پردازد. ضریب کاپا اندازه عددی بین مثبت یک تا منفی یک می‌باشد که هر چه به مثبت یک نزدیک‌تر باشد بیانگر وجود توافق متناسب و مستقیم است و هر چه نزدیک به منفی یک باشد نشان‌دهنده وجود توافق وارونه و عکس خواهد بود و اندازه‌های نزدیک به صفر عدم توافق را نشان می‌دهد. برای ارزیابی پایایی فراترکیب، سندی انتخابی در اختیار یکی از خبرگان قرار داده شد. پس از ارزیابی، ضریب کاپا ۰/۶۱۱ محاسبه گردید. ضریب کاپای بالای ۰/۶ مطلوب

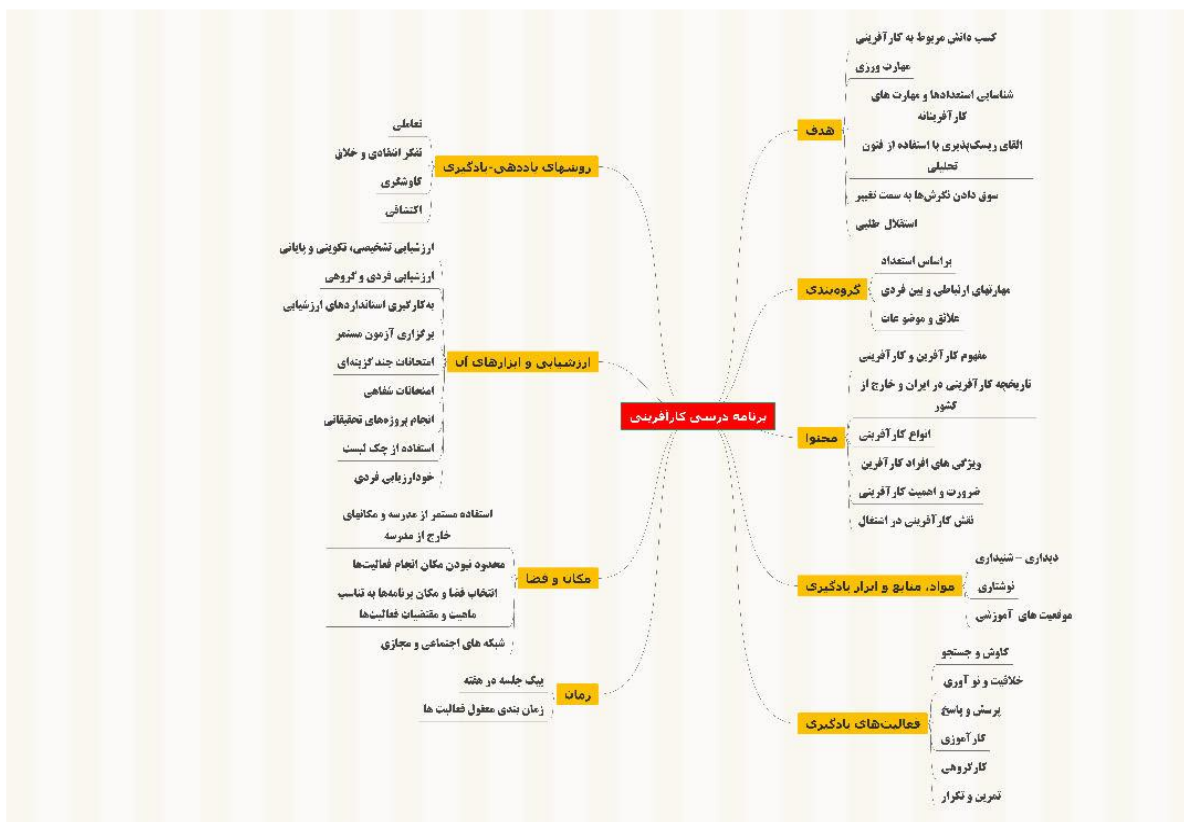
در این پژوهش، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعه‌ها به‌عنوان شناسه در نظر گرفته و سپس با در نظر گرفتن معنای هر یک از آن‌ها، شناسه‌ها در مفهومی مشابه تعریف شد؛ سپس مفاهیم مشابه در مقولات تبیین‌کننده دسته‌بندی گردید تا به این ترتیب محورهای تبیین‌کننده شاخص‌های توسعه طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم در قالب مؤلفه‌های اصلی و فرعی پژوهش شناسایی شود. منظور از اعتبار در پژوهش کیفی، مفهومی همچون دفاع پذیری، باورپذیری، تصدیق‌پذیری و بازتاب‌پذیری نتایج تحقیق صورت گرفته است. یکی از شاخص‌های اعتبار (پایایی) پژوهش کیفی ارزیابی دو یا چند سند از حیث ارجاع به شاخصی خاص است (سندولوسکی و بروسو، ۲۰۰۶). مفهوم اعتبار در تحقیقات کیفی از منظرهای مختلفی به کار رفته است. این مفهوم واحد نبوده، بلکه مفهومی پیچیده و فراگیر بوده است. کاربرد این مفهوم در پروژه‌ها و مطالعات تحقیق اجتناب‌ناپذیر بوده است. هر چند که بعضی از محققان کیفی عنوان داشته‌اند که اعتبار در تحقیقات کیفی کاربردی ندارد، اما در نهایت استفاده از مقیاسی را برای تحقیقاتشان و کنترل صلاحیت

کلاين عناصر برنامه درسي را شامل ۹ عنصر مي‌داند: اهداف، محتوا، راهبردهای ياددهی- يادگيري، مواد و منابع، فعاليت‌های يادگيري فراگيران، روش‌های ارزشيابی، گروه‌بندي فراگيران، زمان و فضا مجموعه فعاليت‌هایی که در برنامه‌ريزي درسي صورت مي‌پذيرد شامل طراحي برنامه درسي و تدوين برنامه درسي است. لذا در اين بخش از پژوهش حاضر نيز بر اساس ديده‌گاه کل اين به دسته‌بندي مؤلفه‌های پژوهش پرداخته شده است.

است (لنديس و همکاران، ۱۹۷۷)؛ بنابراین اين مقدار به معنای پايی نتايج پژوهش است. در ادامه به شناسايی شاخص‌های پژوهش پرداخته می‌شود. از شاخص‌های استخراج شده از متون مقالات مرتبط، با حذف شاخص‌های هم‌معنی و پرتکرار و درنهایت با مقوله و دسته‌بندي شاخص‌های نهایی، ۱۰ مقوله اصلی و ۴۶ مقوله فرعی حاصل گرديد. در اين مرحله از کدگذاری، مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش مشخص شدند. نتايج اين مقوله‌بندي در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴. مضامين فراگير، سازمان دهنده و پایه پژوهش		
مضامين فراگير بر اساس الگوی ۹ کانه کلاين	مضامين سازمان‌دهی	مضامين پایه
هدف	برنامه درسي کارآفرينانه	منطقی و آزمون‌پذير بودن هماهنگی و تناسب با دنياي واقعی دانش‌آموزان متناسب با سن و علاقه و نياز و توانايی دانش‌آموزان طراحي به‌صورت چند گانه و متنوع ضمن همبستگی میان مفاهيم استقلال‌طلبي ارتقاء دانش و مهارت‌های آکادمیک
گروه‌بندي	شناسايی و تحريك استعدادها و مهارت‌های کارآفرينانه	رشد مهارت اکتشافي در دانش‌آموزان بر اساس استعدادهاي آن‌ها تقويت کنجکاوي به شناخت محيط و پديده‌ها بر اساس نياز دانش‌آموزان توسعه مهارت‌های ارتباطی و بين فردي دانش‌آموزان کسب مهارت استنباط و تجزيه‌وتحليل
محتوا	آموزش اخلاق کارآفريني	سازگاری خود با تغييرات اعتمادبه‌نفس کمال‌گرایی و خودشکوفايی مفهوم کارآفريني استقلال فردي و اشتياق در انجام کار انواع کارآفريني تاريخچه کارآفريني
مواد، منابع و ابزار يادگيري	ايجاد شايستگی‌های لازم درزمينه دانش، نگرش و مهارت	ارتقاء حس مسؤليت‌پذيري و همکاري پرورش نگرش مثبت به استدلال کردن و کاوشگري ارزش نهادن به رفتارهای خلاق دانش‌آموزان استفاده از فرصت‌های متنوع برای توليد دانش تقويت روحيه کارآفريني

<p>آموزش تفکر انتقادی و خلاق آشنایی دانش‌آموزان با مراحل حل مسئله بحث و گفتگوی کلاسی مهارت‌های تفکر انتقادی پرورش مهارت‌های ذهنی تأکید بر مسئله محوری</p>	<p>فعالیت‌های یادگیری تفکر سیستمی و مسئله محور</p>
<p>تقویت روحیه مشارکت و پرسشگری نظارت مستمر بر کیفیت راهبردهای یادگیری تعاملی بودن هم‌فکری و همکاری دانش‌آموزان در حل مسائل</p>	<p>روش‌های یاددهی- یادگیری پروژه‌های مشارکتی</p>
<p>ارزشیابی تشخیصی، تکوینی و پایانی ارزشیابی مستمر ارزشیابی فردی و گروهی به‌کارگیری استانداردهای ارزشیابی</p>	<p>ارزشیابی و ابزارهای آن به‌کارگیری ابزار و روش‌های ارزشیابی متنوع</p>
<p>برگزاری آزمون مستمر امتحانات چندگزینه‌ای امتحانات شفاهی انجام پروژه‌های تحقیقاتی استفاده از چک‌لیست خودارزیابی فردی</p>	<p>خود ارزشیابی و بازخورد دوره‌ای</p>
<p>استفاده مستمر از مدرسه و مکان‌های خارج از مدرسه انتخاب فضا و مکان برنامه‌ها به‌تناسب ماهیت و مقتضیات فعالیت‌ها اجرای فعالیت‌ها در درون مدرسه یا بیرون از آن و در مکان‌های متفاوت</p>	<p>مکان و فضا انعطاف‌پذیری مکانی برنامه درسی</p>
<p>زمان‌بندی معقول فعالیت‌ها زمان‌بندی با توجه به ماهیت و اولویت فعالیت‌ها زمان‌بندی فعالیت‌ها در ایام تعطیلات و اوقات فراغت دانش‌آموزان عدم انجام فعالیت‌های طولانی، خسته‌کننده و خارج از حیطه تحمل دانش‌آموزان یک جلسه در هفته</p>	<p>زمان زمان‌بندی فعالیت‌ها</p>

شکل ۱. الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم

میدل شدن به عنصر برنامه درسی مبتنی بر آموزش کارآفرینانه و تمرکز هر عنصر برنامه درسی مبتنی بر آموزش کارآفرینانه، بیانگر نتایج مطلوبی است که هر یک از عناصر برنامه درسی مبتنی بر آموزش کارآفرینانه برای فراگیران خواهند داشت برنامه درسی مذکور سعی دارد ضمن بیان آموزش کارآفرین، منش کارآفرینانه-ی طرز برخورد با مسائل و مهارت‌های شخصی را شامل می‌شود. به کار بردن این مهارت و شخصیت کارآفرینانه، به تأثیر مثبت و پایداری بر اقتصاد و اجتماع می‌انجامد. دانش-آموزان مدارس، سخت می-کوشند تا در امتحانات کنکور و ورود به دانشگاه، موفق شوند و متأسفانه اکثراً آمادگی برای فعالیت در بازار کسب‌وکار و قابلیت‌های علمی و مهارتی لازم را ندارند. برنامه-ریزی درسی، برای سازمان‌دهی دقیق فعالیت‌ها و تجربیات یادگیری به‌منظور ایجاد تغییرات مطلوب در فراگیران، نیاز به شناخت و آگاهی از دیدگاه‌ها و نگرش‌های مربوط به کارآفرینی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینانه مقطع متوسطه دوم جمهوری اسلامی ایران بود با توجه به یافته‌های پژوهش و ادغام و خلاصه‌سازی مضامین پایه به‌دست‌آمده از بررسی متون و مقالات مضامین پایه استخراج‌شده در چارچوب عناصر نه‌گانه برنامه درسی کلاین به‌عنوان مضامین سازمان‌دهنده سطح اول، قرار گرفتند. این عناصر شامل هدف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، مواد و منابع کمک آموزشی، فعالیت یادگیرنده، زمان آموزش، فضای آموزش، گروه‌بندی و ارزشیابی است. تتبع در کلیه مضامین سازمان‌دهنده سطح اول (عناصر برنامه درسی)، نشان داد که کلیه این مضامین سازمان‌دهنده هرکدام دارای تعدادی مضامین پایه است که می‌بایست در دست‌یابی به مضمون‌گزینی برنامه درسی کارآفرینانه، موردتوجه قرار گیرند. ساختار هر عنصر برنامه درسی مبتنی بر آموزش درس کارآفرینانه، بیانگر الزامات و تمهیدات لازم آن برای

که بایستی دوره آموزشی حاوی ویژگی‌های خاصی باشد. سازمان‌های مختلف شامل بنیاد ملی تدریس کارآفرینی، بنیاد کافمن و کنسرسیوم آموزش کارآفرینی برنامه‌های آموزشی برای آموزش اثربخش کارآفرینی ارائه داده‌اند. این مؤسسات معتقدند دوره‌های کسب‌وکار پایه با فصلی بخشی (جداسازی) کمی از محتوای برنامه درسی تحت عنوان کارآفرینی برای القا کردن روحیه کارآفرینی در فراگیران کافی نیست، دوره‌های آموزشی می‌بایست دربردارنده ویژگی‌هایی از قبیل انگیزه، علاقه و الهام بخشی به افراد جوان باشد تا در این راستا بتوانیم فراگیرانی کارآفرین و خلاق تربیت نماییم. نتایج این پژوهش با نتایج مدرسی سریزدی، نادری، سیف نراقی و احقر (۱۳۹۸)، امیدی، هاشمی، قلتاش و ماشینیچی (۱۳۹۸)، مرتضی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، فرانک و همکارانش (۲۰۱۴) همسویی دارد. از عناصر دیگر برنامه درسی کارآفرینانه گروه‌بندی برنامه درسی کارآفرینانه است که در پژوهش حاضر شامل گروه‌بندی بر اساس استعداد، مهارت‌های ارتباطی و بین فردی، علاقت و موضوعات است. در طراحی برنامه درسی کارآفرینانه در بعد گروه‌بندی لازم و ضروری است که گروه‌بندی‌های فراگیران بر اساس استعداد و علاقت فراگیران طرح‌ریزی شود تا با همکاری و همدلی بیشتر فرایند یاددهی و یادگیری شکل گیرد. همچنین توجه به مهارت‌های ارتباطی فراگیران در این زمینه بسیار حائز اهمیت است. در شکل‌گیری گروه‌بندی یادگیرندگان باید به موارد زیر توجه شود: الف) گروه‌بندی بر پایه توانایی مشابه در این نوع گروه‌بندی، دانش‌آموزان در قالب گروه‌های قوی، متوسط و ضعیف سازمان‌دهی می‌شوند. یکی از مزایای این نوع گروه‌بندی، ایجاد فرصت برای دانش‌آموزان به‌منظور کار با هم‌تایان خود است. ب) گروه‌بندی کودکان بر اساس توانایی‌های متفاوت این نوع گروه‌بندی بر مبنای توانایی‌های مختلف دانش‌آموزان شکل می‌گیرد. گروه‌بندی کودکان بر اساس توانایی‌های مختلف برای انجام «کارهای مشارکتی و انجام واحدهای کار» مناسب است. پ) گروه‌بندی سنی گروه‌بندی بر پایه سن تقویمی دانش‌آموزان انجام می‌گیرد. این نوع گروه‌بندی بر مبنای این فرض شکل گرفته است که وقتی دانش‌آموزان با افراد

یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه عناصر برنامه درسی کارآفرینانه شامل عناصری است که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد. عناصر مربوطه به هدف شامل کسب دانش مربوط به کارآفرینی، مهارت ورزی، شناسایی استعدادها و مهارت‌های کارآفرینانه، القای ریسک‌پذیری با استفاده از فنون تحلیلی، سوق دادن نگرش‌ها به سمت تغییر، استقلال‌طلبی است. هدف کارآفرینی، آموزش دانش‌آموزان برای خلاقیت بیشتر، نوآوری بیشتر و سودمندی بیشتر است. باید فراگیرانی تربیت کرد جهت ورود به یک کسب‌وکار به‌طور اساسی با مدیریت آن متفاوت است. آموزش کارآفرینی باید ماهیت مبهم ورود به کسب‌وکار را روشن کند هدف اساسی هر برنامه آموزش کارآفرینی باید ارتقاء شناخت فرصت‌ها باشد، فراگیران باید درباره توانمندی‌های حرفه‌ای خود به‌عنوان کارآفرین یاد بگیرند. از اهداف دیگری که می‌توان برای آموزش کارآفرینی بیان نمود کسب دانش مربوط به کارآفرینی؛ شناسایی و تحریک استعدادها و مهارت‌های کارآفرینانه است لذا در این زمینه باید اذعان داشت که تربیت دانش‌آموز کارآفرین در واقع به تغییر به‌عنوان مقوله تعیین‌کننده می‌نگرند، آن‌ها ارزش‌ها را تغییر می‌دهند و ماهیت آن‌ها را دچار تحول می‌کنند. آنان برای تحقق این ایده، قدرت ریسک‌پذیری خود را به کار می‌گیرند. به‌درستی تصمیم‌گیری می‌کنند و از این‌رو هر کس به‌درستی اتخاذ تصمیم نماید به‌نوعی کارآفرین تلقی می‌شود. یک فرد کارآفرین، همیشه نکاتی را در مورد مدیریت مالی می‌داند و سعی می‌کند با آموزش و یادگیری خود را در این زمینه بالا ببرد و در نتیجه منتج به یک فراگیر کارآفرین شود. نتایج این پژوهش با نتایج رحیمی و دهقان (۱۳۹۹)، امیدی، هاشمی، قلتاش و ماشینیچی (۱۳۹۸)، مرتضی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، فرانک و همکارانش (۲۰۱۴) همسویی دارد. از عناصر دیگر برنامه درسی کارآفرینانه محتوای برنامه درسی کارآفرینانه می‌باشد که در پژوهش حاضر شامل مفهوم کارآفرین و کارآفرینی، تاریخچه کارآفرینی در ایران و خارج از کشور، انواع کارآفرینی، ویژگی‌های افراد کارآفرین، ضرورت و اهمیت کارآفرینی، نقش کارآفرینی در اشتغال می‌باشد. در اجرای آموزش کارآفرینی این نکته حائز اهمیت است

موازين اخلاقی

در این پژوهش موازين اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه، تضمین حریم خصوصی و رازداری رعایت شد. با توجه به شرایط و زمان تکمیل پرسشنامه‌ها ضمن تأکید به تکمیل تمامی سؤال‌ها، شرکت‌کنندگان در مورد خروج از پژوهش مختار بودند. پس از اتمام پژوهش گروه گواه نیز تحت مداخله قرار گرفتند.

تشکر و قدردانی

محقق در پایان این پژوهش از همه کسانی که به هر نحوی در غنای مطالب نقش داشتند به خصوص اساتید گران قدر راهنما و مشاور تشکر می‌نماید.

مشارکت نویسندگان

نویسنده این پژوهش در طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری داده‌ها، پیش‌نویس، ویراستاری و نهایی‌سازی نقش داشت.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

امیدی، جمشید، هاشمی، سید احمد، قلتاش، عباس و ماشینی، علی اصغر. (۱۳۹۸). الگوی برنامه درسی آموزش کارآفرینی دوره متوسطه مبتنی بر نظریه برخاسته از داده‌ها. دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۷(۱۴): ۳۴-۵.

رازیانی، رفیعه. (۱۳۹۳). آموزش کارآفرینانه در مقطع متوسطه؛ پیش‌شرط توسعه کارآفرینی. اولین کنفرانس سالانه مدیریت، نوآوری و کارآفرینی (۲۷ و ۲۸ بهمن ۸۹- شیراز). رحیمی، حمید و شریف، مصطفی. (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی در کشورهای منتخب شمال و جنوب. فصلنامه آموزش عالی، ۷(۲۵): ۱۰۱-۱۲۸.

زند کریمی، شایسته. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی دوره‌های آموزشی آزاد کارآفرینی دانشگاه کردستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

سبزه، بتول. (۱۳۹۶). طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی برای کودکان پیش از دبستان و ارزشیابی آن از دیدگاه متخصصان برنامه درسی، کارآفرینی و مربیان. فصلنامه مطالعات پیش‌دبستان و دبستان، ۱(۱): ۱۴۰-۱۱۳.

هم سن و سال خودکار می‌کنند پیشرفت بیشتری به دست می‌آورند. (ت) گروه‌بندی فراگیران بر اساس مسائل و مشکلات اجتماعی این نوع گروه‌بندی برای انجام کارهای گروهی و انجام فعالیت‌های یادگیری مناسب است. (ث) گروه‌بندی داوطلبانه در این نوع گروه‌بندی، دانش‌آموزان می‌توانند هم‌گروهی‌های خود را انتخاب کنند. این نوع گروه‌بندی به فراگیران امکان همکاری و مشارکت می‌دهد. (ج) گروه‌بندی تصادفی این نوع گروه‌بندی با استفاده از اعداد، نام رنگ‌ها، فصل‌ها و... فرصت همکاری و هم‌اندیشی کلیه دانش‌آموزان را باهم فراهم می‌کند. نتایج این پژوهش با نتایج مدرسی سریزدی، نادری، سیف نراقی و احقر (۱۳۹۸)، امیدی، هاشمی، قلتاش و ماشینی (۱۳۹۸)، مرتضی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، فرانک و همکارانش (۲۰۱۴) همسویی دارد. از عناصر دیگر برنامه درسی کارآفرینانه ارزشیابی برنامه درسی کارآفرینانه می‌باشد که در پژوهش حاضر شامل این عنصر شامل ارزشیابی تشخیصی، تکوینی و پایانی، ارزشیابی مستمر ارزشیابی فردی و گروهی، به‌کارگیری استلنداردهای ارزشیابی، امتحانات چندگزینه‌ای امتحانات شفاهی، انجام پروژه‌های تحقیقاتی، استفاده از چک‌لیست؛ خودارزیابی فردی می‌باشد یکی از موضوعاتی که امروزه از جانب بسیاری از ذینفعان آموزش کارآفرینی موردتوجه قرار گرفته است، چگونگی ارزشیابی تأثیر آموزش‌های کارآفرینی است. یکی از چالش‌های ارزشیابی تأثیر آموزش کارآفرینی، انتخاب شاخص‌هایی است که مقبولیت عمومی داشته باشد؛ به‌عبارت‌دیگر ذینفعان آموزش کارآفرینی افراد با دیدگاه‌ها، علایق و توانمندی‌هایی متفاوت هستند و هر یک بر مبنای دیدگاه‌های خود به کارآفرینی نگاه می‌کنند، لذا در این پژوهش به شاخص‌های مطالعه شده در زمینه ارزشیابی برنامه درسی کارآفرینانه پرداخته و در طراحی این عنصر در نظر گرفته است. نتایج این پژوهش با نتایج سبزه (۱۳۹۶)، جمالی زواره و همکاران (۱۳۹۴)، مدرسی سریزدی، نادری، سیف نراقی و احقر (۱۳۹۸)، امیدی، هاشمی، قلتاش و ماشینی (۱۳۹۸)، مرتضی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، فرانک و همکارانش (۲۰۱۴) همسویی دارد.

- Keyes, K. M., Gary, D., O'Malley, P. M., Hamilton, A., & Schulenberg, J. (2019). Recent increases in depressive symptoms among US adolescents: trends from 1991 to 2018. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 54(8), 987-996.
- Larijani, Narges and Shabaninejad, Ismail. (2016). Investigating the impact of entrepreneurship training workshops on increasing creativity and innovation in Payam Noor universities in Mazandaran province. The third international conference on applied research in management and accounting, Tehran, Shahid Beheshti University. (In Persian).
- Madrasi Sirizdi, A. S, Naderi, E., Saif Naraghi, M, and Qudsi, A. (2018). Validation of the curriculum model based on the entrepreneurial approach (case study: Farsi lesson of the second year of elementary school). *Educational Measurement and Evaluation Quarterly*, 9(28), 107-138. (In Persian).
- Mortezanejad, N, Attaran, M, Hosseinikhah, A, and Abbasi, E. (2018). Examining the design elements of the entrepreneurship curriculum based on the comparative approach. *Iranian Curriculum Studies Quarterly*. 11(44), 49-80. (In Persian).
- Omidi, J, Hashemi S A, Gholtash A, Mashinchi A. Designing a curriculum design for entrepreneurship education for junior high School Students. *CSTP 2019*; 7 (14), 5-34 (In Persian).
- Rosina, H., Virgantina, V., Ayyash, Y., Dwiyantri, V., & Boonsong, S. (2021). Vocational education curriculum: Between vocational education and industrial needs. *ASEAN Journal of Science and Engineering Education*, 1(2), 105-110.
- Rahimi, H., Sharif, M. (2013). A comparative study of entrepreneurship education in selected northern and southern countries. *Higher Education Bulletin*, 7(25), 101-128. (In Persian).
- Raziani, R. (2013). Entrepreneurial education in high school; A prerequisite for the development of entrepreneurship. The first annual conference of management, innovation and entrepreneurship (27 and 28 Bahman 89-Shiraz). (In Persian).
- سلیمی، جمال (۱۳۹۳). ارزیابی برنامه‌های آموزش کارآفرینی در بخش خصوصی و دولتی تهران: سمت. لاریجانی، نرگس و شعبانی نژاد، اسماعیل. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر کارگاه‌های آموزش کارآفرینی برافزایش خلاقیت و نوآوری دانشگاه‌های پیام نور استان مازندران. سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، دانشگاه شهید بهشتی. مدرسری سریزدی، آسیه سادات؛ نادری، عزت‌الله، سیف نراقی، مریم و احقر، قدسی. (۱۳۹۸). اعتبار یابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر رویکرد کارآفرینانه (مورد مطالعه: درس فارسی دوره دوم ابتدایی). فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۹(۲۸): ۱۰۷-۱۳۸.
- مرتضی نژاد، نیلوفر، عطاران، محمد، حسینی خواه علی و عباسی، عفت. (۱۳۹۸). بررسی عناصر طراحی برنامه درسی کارآفرینی بر اساس رویکرد تطبیقی. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران. ۱۱(۴۴): ۸۰-۴۹.
- Alvarez, K., Salas, E., & Garofano, Ch. (2015). An Integrated Model of Training Evaluation and Effectiveness. *Human Resource Development review*. vol.3, No.4 december 2004. 385- 416
- Chux, G. (2021) Entrepreneurship education, curriculum and lecturer-competency as antecedents of student entrepreneurial intention, *The International Journal of Management Education*, Volume 19, Issue 1, March 2021, 100295
- David Urbano, Marinés Aponte & Nuria Toledano (2008). "Doctoral education in entrepreneurship: a European case study", *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol 15, NO.2.
- Frank, H & et al. (2014). Entrepreneurial orientation and education in Austrian Secondary School, *Journal of small business and Enterprise Development*, Vol.12 No.2
- Jeou-Shyan Hornga (2020) Learning innovative entrepreneurship: Developing an influential curriculum for undergraduate hospitality students. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education* Volume 29, November 2021, 100289
- Koopman, Ruud, Hammer, Matthijs and Hakkert, Arjan. (2013). Teaching teachers in effectual entrepreneurship. In: 2nd Effectuation conference, June 3rd & 4th.

- Walidaini, A. B., & Wirnarno, A. (2017). Vocational High School Students Entrepreneurship: The Success of Family or School Education..?. JPBM (Jurnal Pendidikan Bisnis dan Manajemen), 3(1), 1-11.
- Zandkarimi, Sh. (2017). Investigating the effectiveness of Kurdistan University's free entrepreneurship training courses. Master's thesis in the field of educational planning. Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran. (In Persian).
- Salimi, J. (2013). Evaluation of entrepreneurship training programs in the private and public sector of Tehran: position. (In Persian).
- Sabzeh, B. (2015). Designing a Model for Entrepreneurship Curriculum for Preschool Children and Its Evaluation due to the Viewpoint of Specialists in curriculum, Entrepreneurship and Educators. Preschool and Elementary School Studies, 1(1), 140-160. (In Persian).